
Aika 30.09.2015, klo 14:11 - 16:36

Paikka Kangasniemen kunnantalo, takkahuone

Käsitellyt asiat

- § 55 Kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus**
- § 56 Pöytäkirjan tarkastus**
- § 57 Koulunkäyntiavustajan nimikkeen muuttaminen koulunkäyntiohjaajaksi**
- § 58 Selvityspyyntö Kangasniemen sivistyslautakunnalle Vuojalahden päiväkodin tilanteesta**
- § 59 Ei julkinen**
- § 60 Sivistystoimen johtosääntö**
- § 61 Viranhaltijoiden päätösten otto-oikeus**
- § 62 Tiedoksisaatettavat**

Saapuvilla olleet jäsenet

Jaana Laukkarinen, puheenjohtaja
Kimmo Harjula, 1. varapuheenjohtaja
Hannu Tiihonen
Hannu Tiusanen
Paula Kuitunen
Tapio Kallberg
Tuula Paavilainen

Muut saapuvilla olleet

Sari Akkanen, sihteeri
Tiina Väisänen
Johanna Luukkonen, saapui 15:35
Annukka Hukari

Allekirjoitukset

Jaana Laukkarinen
Puheenjohtaja

Sari Akkanen
Sihteeri

Pöytäkirjan tarkastus

Pöytäkirja on tarkastettu ja hyväksytty

05.10.2015

05.10.2015

Hannu Tiihonen

Tapio Kallberg

Pöytäkirjan nähtävänäolo

Kangasniemen kunnantalolla 6.10.2015 virka-aikana keskustuimistossa.

Sari Akkanen, johdon sihteeri

§ 55

Kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus

Ehdotus

Esittelijä: Annukka Hukari

1. Puheenjohtaja toteaa kokouksen lailliseksi ja päätösvaltaiseksi.
2. Asialista hyväksytään tämän kokouksen työjärjestykseksi.

Päätös

Ehdotus hyväksyttiin.

§ 56

Pöytäkirjan tarkastus

Pöytäkirjan tarkastuspäivä on maanantaina 5.10.2015 (ennen klo 12.00)
Kokouksen tarkastettu pöytäkirja, johon on liitetty oikaisuvaatimusohjeet /
valitusosoitus, pidetään yleisesti nähtävillä 6.10.2015 virka-aikana
Kangasniemen kunnantalolla keskustuimistossa.

Ehdotus

Esittelijä: Annukka Hukari

Pöytäkirjantarkastajiksi valitaan Hannu Tiusanen ja Tapio Kallberg.

Päätös

Pöytäkirjantarkastajiksi valittiin Hannu Tiihonen ja Tapio Kallberg.

§ 57

Koulunkäyntiavustajan nimikkeen muuttaminen koulunkäyntiohjaajaksi

KNGDno-2015-764

Valmistelija / lisätiedot:
Annukka Hukari
annukka.hukari@kangasniemi.fi

Liitteet

1 koulunkäyntiavustajan nimikkeen muutos

Kangasniemen kunnassa on tällä hetkellä perusopetuksessa työsuhteessa 11 vakituista ja 2 määräaikaista koulunkäyntiavustajaa. Jhl ry 318 pääluottamusmies Arja Halttunen pyytää heidän nimikkeen muuttamista koulunkäynninohjaajaksi (liite nro 1).

Tutkintonimike on nykyään ammatillisissa oppilaitoksissa koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen ammattitutkinto. Nimikkeen muutos koulunkäyntiavustajasta koulunkäynninohjaajaksi ei vaikuta palkkaukseen vaan vastaa paremmin nykyistä työnkuvaa.

Ehdotus

Esittelijä: Annukka Hukari

Sivistyslautakunta päättää muuttaa koulunkäyntiavustajien ammattinimikkeen koulunkäynninohjaajaksi.

Päätös

Puheenjohtaja Jaana Laukkarinen poistui esteellisenä kokouksesta, puheenjohtajana toimi tämän pykälän ajan varapuheenjohtaja Kimmo Harjula.

Ehdotus hyväksyttiin.

Tiedoksi

Arja Halttunen, palkanlaskenta

§ 58

Selvityspyyntö Kangasniemen sivistyslautakunnalle Vuojalahden päiväkodin tilanteesta

KNGDno-2015-810

Valmistelija / lisätiedot:
Annukka Hukari
annukka.hukari@kangasniemi.fi

Liitteet

1 vuojalahden päiväkodin tilanne

Sivistyslautakunnalle on saapunut selvityspyyntö 11.9.2015 kahdeksalta vanhemmalta Vuojalahden päiväkodin tilanteesta. ([liite nro 1](#))

VUOJALAHDEN PÄIVÄKODIN TILANNE 17.9.2015

Vuojalahden ryhmäperhepäivähoidon yksikkö muutettiin päiväkodiksi 1.11.2012 (siv.ltk 31.10.2012 §73) alkaen. Tilat korjattiin kesän 2012 aikana ja ne todettiin soveltuvaksi päiväkotikäyttöön. Lasten määrä oli silloin myös niin suuri, että ryhmäperhepäivähoitoa ei voitu jatkaa. Siitä lähtien Vuojalahden päiväkodissa on työskennellyt 2-3 työntekijää. Yksi työntekijöistä on toiminut myös esikoulunopettajana koulun puolella. Esikoulunopettajalta vaaditaan lastentarhanopettajan pätevyys eli lähihoitaja ei ole siihen pätevä.

Keväällä 2015 Vuojalahden tilanne oli se, että lapsia oli tulossa vähän hoitoon syksyllä. Näytti siltä, että Vuojalahdessa tarvitaan vain yksi työntekijä ja sitten lisäksi koulunkäyntiavustaja iltapäivisin. Koska lastentarhanopettaja oli määräaikaaisessa työsuhteessa 25.7.2015 asti, ei lasten määrän takia eikä esiopetuksen takia enää tarvittu Vuojalahteen syksyllä lastentarhanopettajaa.

Tästä asiasta kysyttiin Kuntaliitosta varhaiskasvatuksen erityisasiantuntijalta ja hänen mukaansa pieni yksikkömme voi toimia kahdella lastenhoitajalla/ lähihoitajalla nykyisellä lapsirakenteella.

Tilanne muuttui elokuussa siten, että koulunkäyntiavustaja ei voinutkaan työskennellä päiväkodin puolella. Nyt Vuojalahdessa työskentelee kaksi työntekijää, joilla varhaiskasvatuslain vaatima pätevyys. Molemmat ovat työskennelleet Vuojalahden päiväkodissa jo useamman vuoden.

Uudessa varhaiskasvatuslaissa (1.8.2015 voimaan) sanotaan, varhaiskasvatusta voidaan järjestää tätä tarkoitusta varten varatussa tilassa, jota kutsutaan päiväkodiksi. Varhaiskasvatusta voidaan järjestää yksityiskodissa tai muussa kodinomaisessa hoitopaikassa, jota kutsutaan perhepäiväkodiksi.

Ryhmäperhepäivähoitoa ei enää laissa mainita ja monissa kunnissa ryhmäperhepäivähoito on lakkautettu. Päiväkotihoidon on lisätty ja päiväkodit ovat nykyään yksikköinä ryhmien osalta suuria. Pieni päivähoitoyksikkö on aina hyvin haavoittuva, koska työntekijän äkillinen poissaolo merkitsee useimmiten sijaisen hankintaa ja sijaisten saaminen on vaikeutunut.

Vuojalahden päiväkodissa on hoidossa tällä hetkellä yhteensä 15 lasta. Kaikki lapset ovat tässä luvussa mukana, vaikka päivittäin hoidossa olevien lasten määrässä on suuret vaihtelut, lasten hoitopäivien määrä viikossa vaihtelee 1-5 välillä. Ainoastaan kaksi lasta on kokopäivähoidossa joka arkipäivä

maanantaista perjantaihin. Lisäksi kolme eskaria on hoidossa joka iltapäivä klo 12-13 lähtien maanantaista torstaihin ja perjantaisin koko päivän.

Erittely lasten tarvitsemasta hoidosta:

alle 3v. 2lk(ip)	yli 3v. 3lk(ip)	eskarit(hoito)	1lk(ip)
2 1	6 1	3	2
(2-3pv/vko) 3pv/vko	2 (joka päivä) 2pv/vko	kaikki ma-to	1 (vain pe)
	2 (3pv/vko)	klo 12 tai 13 alkaen	1 (2-3pv/vko)
	1 (2pv/vko)	pe koko päivä	
	1 (1/2 pv/vko)		

Aamupäivällä lapsia on hoidossa vähän, saattaa olla 2-6, iltapäivällä 7-12.

Työvuorot on suunniteltu siten, että silloin, kun on eniten lapsia hoidossa molemmat työntekijät ovat paikalla. On tärkeää, että vanhemmat ilmoittavat Daisyssä lapsensa hoitopäivät ja hoitoajat, koska työvuorot suunnitellaan ilmoitusten perusteella. Jos lapsi on hoidossa 2-3 päivää viikossa, samaa hoitopaikkaa voi käyttää kaksi lasta, esim. toinen lapsi hoidossa alkuvuikosta, toinen loppuvuikosta. Tämä on lain mukainen toimintatapa ja sitä käytetään yleisesti varhaiskasvatuksessa, koska 21 lasta päiväkodissa on varhaiskasvatustilain mukaan tällä hetkellä maksimilapsimäärä, silloin työssä on 3 työntekijää. Osalla lapsista on subjektiivinen oikeus päivähoitoon.

Vuoilahden päiväkodissa on hyvä tilanne lasten suhteen. Työntekijöitä on riittävä määrä suhteessa lapsilukumäärään. Ainahan pieni yksikkö on haavoittuva, jos tulee esim. äkillisiä sairastumisia ym. silloin lähes joka kerta joudumme palkkaamaan sijaisen ja aina se ei tietenkään voi olla tuttu henkilö. Työntekijät arvioivat sijaisen tarpeen. Aina sijaista ei tarvita, vaan pärjätään sillä, että työpäivää jatketaan tilapäisesti. Ryhmä on pieni ja varsinkin aamupäivällä lapsia on välistä saman verran hoidossa kuin kotona työskentelevällä perhepäivähoitajalla.

Käyttöaste (joka on kasvattajat:lapset) oli Vuolahdessa 10.8.2015 -17.9.2015 64,41% , joka lain mukaan voi olla 100%. Daisy-ohjelmistosta nähdään päiväkodin tilanne päivittäin. Mikäli ylityksiä tulee raportti näyttää heti punaista. Vielä ei ole ollut tänä syksynä Vuolahdessa sellaista tilannetta. Tilapäinen ylitys on sallittua päiväkodissa.

Ehdotus

Esittelijä: Annukka Hukari

Sivistyslautakunta toteaa, että Vuolahden käyttöaste on alhainen, lapsia on vähän hoidossa ja siten henkilöstön määrä on pieneen yksikköön riittävä. Vuolahden päiväkodin nimikkeen muutokselle ei ole tarvetta.

Päätös

Ehdotus hyväksyttiin.

Tiedoksi

Anniina Laurelma

Sivistyslautakunta, § 51, 19.08.2015
Sivistyslautakunta, § 60, 30.09.2015

§ 60

Sivistystoimen johtosääntö

KNGDno-2015-623

Sivistyslautakunta, 19.08.2015, § 51

Valmistelija / lisätiedot:
Jaana Strandman
jaana.strandman@kangasniemi.fi

Liitteet

1 Sivlan johtosääntö

Kangasniemen kunnan sivistystoimen toiminta- ja hallintosääntö on hyväksytty sivistyslautakunnassa 11.6.2008 § 47. Tämän jälkeen on sivistystoimessa toteutunut organisaatiouudistus ja tehtävänimikkeet ovat muuttuneet. Sivistystoimen toiminta- ja hallintosääntö päivitetään tehtävänimikkeiden osalta ja nimi muutetaan sivistystoimen johtosäännöksi (liite nro 1).

Ehdotus

Esittelijä: Jaana Strandman

Sivistyslautakunta päättää hyväksyä tehtävänimikkeiden osalta päivitetyn sivistystoimen johtosäännön.

Päätös

Ehdotus hyväksyttiin.

Sivistyslautakunta, 30.09.2015, § 60

Valmistelija / lisätiedot:
Annukka Hukari
annukka.hukari@kangasniemi.fi

Sivistyslautakunta päätti kokouksessaan 19.8.2015 §51 hyväksyä tehtävänimikkeiden osalta sivistystoimen johtosäännön. Esityslistan mukana olleessa liitteessä Sivistystoimen tekstit olivat oikein ja niiden tehtävänimikkeiden muutokset lautakunta hyväksyi. Kuitenkin liitteen kahden ensimmäisen sivun tekstit olivat vanhentuneet. Ne koskivat Kangasniemen kunnan toiminta- ja hallintosääntöä ja olivat kunnanvaltuuston 13.3.2006 § 16 mukaiset. Sen jälkeen Kangasniemen kunnan toiminta- ja hallintosääntöä on muokattu 29.11.2012.

Ehdotus

Esittelijä: Annukka Hukari

Sivistyslautakunta vahvistaa päätöksensä 19.8.2015 Sivistystoimen johtosäännön nimikkeiden päivityksestä.

Päätös

Ehdotus hyväksyttiin.

§ 61

Viranhaltijoiden päätösten otto-oikeus

alakoulujen apulaisrehtori

§17 Lisätyöstä päättäminen / Kortekallio Jyrki, 24.08.2015

§126 Vuosiloma / Tulla Sari, 28.08.2015

§127 koulutus / Puikkonen Sami, 28.08.2015

§128 VIRKAVAPAUUS / Laitinen Hannu, 02.09.2015

§129 TYÖLOMA / Toivainen Katja, 02.09.2015

§130 VIRKAVAPAUUS / Leena Marttinen, 02.09.2015

§131 VIRKAVAPAA / Tuominen Katja, 04.09.2015

§132 VIRKAVAPAUUS / Väyrynen Titta, 04.09.2015

§133 VIRKAVAPAUUS / Tuominen Roosa, 08.09.2015

liikunnanohjaaja

§1 Työloima / Jenny Albrecht, 25.08.2015

§3 UIMAPOPETTAJAN SIJAISUUS / Ruti Nina, 26.08.2015

§18 LIIKUNTATILOJEN KÄYTTÖ / Tehomet Areena, 13.08.2015

§19 LIIKUNTATILOISTA PÄÄTTÄMINEN / Beckerin koulun liikuntasali, 13.08.2015

§20 LIIKUNTATILOJEN KÄYTTÖ / Kalliolan koulu, 25.08.2015

§21 LIIKUNTATILOJEN KÄYTTÖ / Beckerin koulun liikuntasali, 25.08.2015

§22 LIIKUNTATILOJEN VARAUS / Tehomet Areena, 26.08.2015

§23 LIIKUNTATILOJEN KÄYTTÖ / Juoksusuora, 31.08.2015

§24 LIIKUNTATILOJEN KÄYTTÖVUOROT / Tehomet Areena, 03.09.2015

§25 LIIKUNTATILOJEN KÄYTTÖ / Kunnantalon kuntosali, 03.09.2015

§26 LIIKUNTATILOJEN VAKIOKÄYTTÖVUOROT / Kalliolan koulun liikuntatila, 09.09.2015

nuorisotyöntekijä

§2 KOULUTUKSEEN OSALLISTUMINEN / Rossi Elina, 11.09.2015

§3 KOULUTUKSEEN OSALLISTUMINEN / Rossi Elina, 11.09.2015

§18 PALKALLINEN TYÖLOMA / Rossi Elina, 14.08.2015

§19 VUOSILOMA / Pynnönen Lauri, 11.09.2015

§20 VUOSILOMA / Frantti Jaakko, 11.09.2015

§21 PALKALLINEN TYÖLOMA / Rossi Elina, 11.09.2015

sivistystoimenjohtaja, alakoulujen rehtori

§21 KOULUNKÄYNTIAVUSTAJAN SIJAISUUS/ Toivainen Katja, 14.08.2015

§22 KOULUNKÄYNTIAVUSTAJAN TEHTÄVÄ / Sanerio Sirkku, 14.08.2015

§81 LISÄTYÖVAPAA / Hokkanen Henri, 14.08.2015

§82 LISÄTYÖVAPAA / Häyrynen Riitta, 14.08.2015

§83 VIRKAVAPAUUS / Koponen Riikka, 02.09.2015

§84 KOULUTUS / Häyrynen Riitta, 02.09.2015

§85 KOULUTUS / Spännäri Irene, 02.09.2015

varhaiskasvatuksen esimies

§16 KVTES:N MUKAINEN PERUSPALKKA 1.7.2015 LUKIEN / Tiusanen Riitta, 20.08.2015

§17 KVTES:N MUKAINEN PERUSPALKKA 1.7.2015 LUKIEN / Kohvakka Tuulikki, 20.08.2015

§18 KVTES:N MUKAINEN PERUSPALKKA 1.7.2015 LUKIEN / Pylvänäinen Johanna, 20.08.2015

§19 IRTISANOUTUMINEN LASTENTARHANOPETTAJAN TOIMESTA / HOVINIEMI ANJA, 01.09.2015

- §20 PERHEPÄIVÄHOITAJAN MÄÄRÄAIKAINEN TYÖSUHDE ajalle 1.9.2015 -31.7.2016, 02.09.2015
§21 LASTENTARHANOPETTAJAN SIJAISUUS AJALLE 14.9.2015 - 31.7.2016, 02.09.2015
§22 LASTENTARHANOPETTAJAN SIJAISUUS AJALLE 1.9.2015 - 18.12.2015, 02.09.2015
§23 PALKKAUSPÄÄTÖS / TYÖSOPIMUS / Hokkanen Sirkka, 03.09.2015
§24 PALKKAUSPÄÄTÖS / TYÖSOPIMUS / Vaheristo Maija, 03.09.2015
§25 PALKKAUSPÄÄTÖS / TYÖSOPIMUS / Hokkanen Sirkka, 08.09.2015
§26 PALKKAUSPÄÄTÖS / TYÖSOPIMUS / Pynnönen Mia, 08.09.2015
§27 PALKKAUSPÄÄTÖS / TYÖSOPIMUS / Lehto Päivi, 08.09.2015
§28 PALKKAUSPÄÄTÖS / TYÖSOPIMUS / Marttinen Leena, 08.09.2015
§29 PALKKAUSPÄÄTÖS / TYÖSOPIMUS / MANNINEN SINIKKA, 08.09.2015
§30 PALKKAUSPÄÄTÖS / TYÖSOPIMUS / Pyykkönen Armi, 18.09.2015
§31 PALKKAUSPÄÄTÖS / TYÖSOPIMUS / Hokkanen Sirkka, 18.09.2015
§32 PALKKAUSPÄÄTÖS / TYÖSOPIMUS / Pauninsalo Joonas, 21.09.2015
§33 PALKKAUSPÄÄTÖS / TYÖSOPIMUS / Marttinen Leena, 21.09.2015
§34 PALKKAUSPÄÄTÖS / TYÖSOPIMUS / Väisänen Sari, 21.09.2015

Ehdotus

Esittelijä: Annukka Hukari

Sivistyslautakunta merkitsee tietoonsa sivistystoimenjohtaja, alakoulujen rehtorin, alakoulujen apulaisrehtorin, liikunnanohjaajan, nuorisotyöntekijän ja varhaiskasvatuksen esimiehen viranhaltijapäätökset ajalta 12.8-22.9.2015 ja päättää ettei käytä kuntalain 51 §:n mukaista otto-oikeuttaan.

Päätös

Ehdotus hyväksyttiin.

§ 62

Tiedoksisaatettavat

Ehdotus

Esittelijä: Annukka Hukari

Sivistyslautakunta merkitsee seuraavat asiat tietoonsaatetuiksi:

Vuojalahden koulun aloitusaika

Sivistystoimenjohtaja-alakoulujen rehtori on hyväksynyt koulun alkamisajankohdan muuttamisen lukuvuonna 2015-2016 kello 7.45 21.9.2015 lähtien. Koulun huoltajat yksimielisesti toivoivat koulun alkamisajan aikaistamista, jotta oppilaiden koulun alkamisen odotusaika kyytioppilailla olisi mahdollisimman lyhyt. Muutos ei vaikuta koulukuljetusten linjaliikenteeseen eikä muiden koulujen koulukuljetusten aikatauluihin.

Koulukohtaisesta lisätehtävästä luopuminen Beckerin koululla

Beckerin koulun opettajakunnan toivomuksesta koululla ei ole lainkaan koulukohtaista lisää saavaa opettajaa lukuvuonna 2015-2016, koska alakoulujen apulaisrehtorin päätyöpiste on Beckerin koululla. Kalliolan koulun opettajakunta sen sijaan toivoo jatkossakin, että Kalliolassa valitaan lukuvuosittain koulukohtaisen lisän saava opettaja. Molempia opettajakuntia on kuultu opettajainkokouksissa.

Koulujen lukuvuosisuunnitelmat

Tiedoksi Beckerin, Kalliolan, Kankaisten, Koittilan, Otto Mannisen, Vuojalahden ja Äkryn koulujen lukuvuosisuunnitelmat.

**Selvitys 1-2. luokkalaisten aamu- ja iltapäivähoidosta / elokuu 2015 /
Pikkuväki ry**

Talouden ja toiminnan raportti 1.1-31.8.2015.

Päätös

Ehdotus hyväksyttiin.

Muutoksenhakukielto

§55, §56, §60, §61, §62

Muutoksenhakukielto

Muutoksenhakukieltoja koskevista päätöksistä ei saa tehdä kuntalain 91 §:n mukaan oikaisuvaatimusta eikä kunnallisvalitusta, koska päätös koskee vain valmistelua tai täytäntöönpanoa.

Oikaisuvaatimus

§57, §58

Oikaisuvaatimusohje

Sivistyslautakunnan päätöksestä tehtävä oikaisuvaatimus

Oikaisuvaatimuksen alaisista päätöksistä saa tehdä kuntalain 89 §:n mukaan saa tehdä oikaisuvaatimuksen, päätöksiin ei saa hakea muutosta valittamalla.

Oikaisuvaatimuksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen ja etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen) sekä kunnan jäsen.

Viranomaisen, jolle oikaisuvaatimus tehdään, on

Kangasniemen kunta
Sivistyslautakunta
Otto Mannisen tie 2
51200 KANGASNIEMI
fax 015-7801 292
kirjaamo@kangasniemi.fi

Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon kun pöytäkirja on asetettu yleisesti nähtäväksi. Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä, saantitodistuksen osoittamana aikana tai erilliseen tiedoksisaantitodistukseen merkittynä aikana.

Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteineen ja se on tekijän allekirjoitettava.

Valituskirjelmä

Valitus tehdään kirjallisesti, joka on osoitettava valitusviranomaiselle, on ilmoitettava

- päätös, johon haetaan muutosta
- miltä kohdin päätökseen haetaan muutosta ja mitä muutoksia siihen vaaditaan tehtäväksi, sekä
- perusteet, joilla muutosta vaaditaan.

Valituskirjelmässä on ilmoitettava valittajan tai muun laatijan nimi, kotikunta ja postiosoite sekä puhelinnumero, johon asiaa koskevat ilmoitukset voidaan toimittaa.

Valittajan, laillisen edustajan tai asiamiehen on allekirjoitettava valituskirjelmä.

Valituskirjelmään on liitettävä

- päätös, josta valitetaan, alkuperäisenä tai jäljennöksenä
- todistus siitä, minä päivänä päätös on annettu tiedoksi tai muu selvitys valitusajan alkamisen ajankohdasta
- asiakirjat, joihin valittaja vetoaa vaatimuksensa tueksi, jollei niitä ole jo aikaisemmin toimitettu

viranomaiselle

Asiamiehen on tarvittaessa liitettava valtakirja (HLL 21 §).

Valituskirjat on toimitettava valitusviranomaiselle valitusajan kuluessa ennen sen viimeisen päivän virka-ajan päättymistä. Jos valitusajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, joulukuun- tai juhannusaatto tai arklauantai, saa valitusasiakirjat toimittaa ensimmäisenä sen jälkeisenä arkipäivänä.

Omalla vastuulla valitusasiakirjat voi lähettää postitse tai lähetin välityksellä. Postiin valitusasiakirjat on jätettävä niin ajoissa, että ne ehtivät perille ennen valitusajan päättymistä.